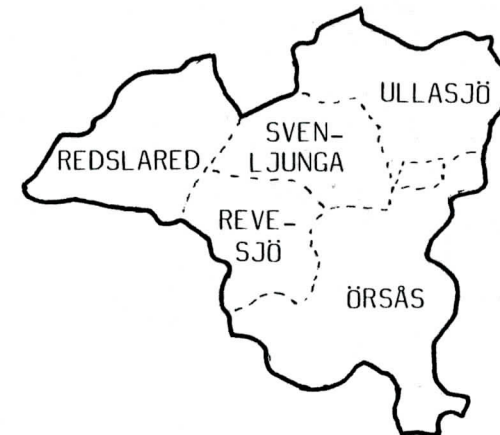

Om posten i Svenljunga pastorat

Erik Lindgren

Posthistorisk skriftserie 115

På denna bild av personalen i Svenljunga, tagen i mars 1990 av informatören vid Borås postregion, Sven-Eric Carlsson, ser vi i bakre raden Tom Christensen, Monica Ekdahl, Anders Pettersson, Karl-Axel Axelsson, Karl Arne Andersson, Sylvia Andersson, Eva Carlsson, Lars-Gunnar Larsson och Lennart Asplund. I främre raden finns Klas-Göran Edman, Claes Johansson, Lena Fredriksson, Claes-Ola Claesson, Lennart Andersson och Torbjörn Carlsson.

Förord

I tidigare småskrifter har delar av Kinds härads posthistoria berörts genom häftena "Om posten i Sexdrega pastorat", "Om posten i södra Kind", "Om posten vid Västra Centralbanan" samt "Posten vid järnvägen Limmared-Holsljunga". Med denna skrift berörs ett relativt centralt område av häradet med Svenljunga som medelpunkt för den postala verksamheten i ytterligare fyra församlingar, nämligen Redslared, Revesjö, Ullasjö och Örsås. Utöver Svenljunga återfinns bara ett av sockennamnen som postadress, nämligen Redslared, och det under en period av blott fyra år och tre månader. Detta innebär dock inte att de andra socknarna varit helt lottlösa när det gällt postal service. Örsås socken har t ex haft en förenad post- och järnvägsstation inom sina gränser (Strömsfors), liksom Revesjö haft en förenad poststation som till och med var en järnvägsknut under en period (Axelfors). I övrigt har lantbrevbäring införts relativt tidigt i området. För poststationerna i Axelfors och Strömsfors hänvisar jag till häftet "Posten vid järnvägen Limmared-Holsljunga", medan socknarnas postala frågor i övrigt behandlas i detta häfte.

Det finns många citat i den löpande texten. Dessa återges ordagrant men med moderniserad stavning. Jag har inte funnit anledning att ändra ordalydelsen, även om enstaka uttryck står nutida språkbruk. Ett sådant exempel är "vi är övertygade det passagerare skulle följa med", vilket i modernt språk borde heta "vi är övertygade om att passagerare skulle följa med".

För goda råd och praktisk hjälp, bland annat med korrekturläsning under arbetet med detta och andra häften som berör Västergötland, riktar jag ett varmt tack till eldsjälens Stig Erlandsson i Svenljunga.

För alla dem som är intresserade av sådan kulturhistoria som återges i detta häfte vill jag rekommendera läsning av såväl andra häften i denna serie som mina mera utförliga böcker, t ex HUMLEGUBBAR. I den är varje svenskt län representerat med minst en av bokens 51 berättelser. Närmare upplysningar om samtliga böcker lämnar jag gärna vid förfrågan.

Erik Lindgren

51 03 1993

Nr=2920.

Märk. d. 21 Mars 1875

Till Kongl. Generalpoststyrelsen i
Stockholm.

1875 den 2 april an i V. R. och skrifvelse
jämte en kopia från exped. till postst. i Svenljunga
Kön af bef. örens - kansen till Svenljunga - för följande
förstärkning - förmin. atin

Som Revesjö socken i Klinds Härad af
Elfsborgs Län ej blifvit beviljad någon min-
dre postanstalt för kronobrevbäring, så få vi
ödmjukligen anhålla att Kongl. Generalpost-
styrelsen är god och ersätter postexpeditören
i Svenljunga se 10 Kronor, som han begärt
af Revesjö kommun för det han 2de gånger i
veckan öppnar socknens postväska, samt uttagen
och inlägger kommunens post. Ett postbud
för Revesjö socken betala, som bar och hemtas
den s. k. kronoposten, hvilket kostar lika myc-
ket, som det postexpeditören begärt. Denna
kostnad hade ej kommunen, så länge kronobrevbä-
ringen fortskaffades efter gamla sättet.

På Revesjö kommunalstämmas vägnar.

Revesjö d. 22 Mars 1875. St. Lästedt ordf. i kommunalstämman

J. H. Bergbom
Andr. Bergson
L. H. Bergson
L. H. Bergson

Revesjö

Kommunalstämman i Revesjö begärde i ett brev till post-
styrelsen den 22 mars 1875 att socknen inte skulle behöva
betala den avgift på 10 kronor om året som postmästaren i
Svenljunga betingade sig för expedition av lösväskan med
församlingens post. Man menade att kommunen inte hade be-
lastats med en sådan kostnad före kronobrevbäringsens
avskaffande, då man bara behövde betala för befordran av
post. Nu fick man betala både lösväskavgift och pengar
till budet som bar väskan. Vid föredragning av ärendet
var poststyrelsen helt kallsinnig och skrev till postmä-
staren i Svenljunga att han skulle förstärka sökandena
att framställningen inte kunde bifallas.

Två decennier senare fick poststyrelsen pröva ett ärende
av större tyngd. Det var frågan om en poststation inom
socknen, en fråga som kom upp på privat initiativ i an-
slutning till en extra kommunalstämma den 23 februari
1893 om ändring av postföringen. Ändringen avsåg inrät-
tande av kärrpost från Svenljunga till Bössgård i Halland
men i stämmoprotokollets andra paragraf smög man in, att
kommunen alltid måste "framhålla nödvändigheten av en
kunglig poststation vid kyrkan, om än så liten, dock med
skyldighet för kommunen att åtminstone anvisa lämplig
person och lokal för dylik anordning."

Den 15 mars 1893, d v s tre veckor efter den extra kom-
munalstämman, daterade godsägaren Emil Angel på Revesjö-
holm ett fyra foliosidor långt brev till poststyrelsen,
vari han inte bara kommenterade den ifrågasatta nya post-
föringslinjen till Halland utan även framställde krav om
att en poststation skulle inrättas med namnet Revesjöholm
vid en lantbrevbäringslinje från Svenljunga med tre turer
i veckan till Revesjö, och till Holsljunga med omväg över
Redslared. Han tillade avslutningsvis:

"Postleden Svenljunga-Frölunda, som borde passera Örsås
minst 2 å 3 gånger i veckan, har alls intet gemensamt med
denna av mig nu föreslagna postled, liksom ej heller med
den till äventyrs blivande fortsättningen därav över
Mjöbbäck till Fridhem i Ullared".

№ 2826

Konigl. Generalpoststyrelsen.
Inkom den 22 Mars 1893.

Inkom till Postinspektionen i
WESTRA POSTDISTRIKTET
25 MRS. 93
D.-Nr. 1245

Till
Konigl. General-Poststyrelsen.

Remitteras, i sammanhang med aktens under
St. № 2667/44, till Postinspektören i Westra Di-
striktet? Svar afv.?

P. befallning,
A. J. J. J.
2667/44
Phil. J. J.

Till ytterligare styrka för det af mig den 15 Decem-
ber i örnjunkt framställda förslaget om inrättande
af en mindre Kgl. Poststation i Revesjö för jag upp-
lysa, att jag aldrig något är för omönskade behof
anvärandt mindre än 100 kronor frimärken och att
jag härmed för binder mig ensam hastigast till-
gången köpa och förbrukta omiset lika många frimärken
så länge poststation med färdigt wickor kommer
att hållas i Revesjöholm.

Revesjöholm p. Svenljunga den 20 Mars 1893.

M. J. J.
Ejare af Revesjöholm med underlydande

T. № 463

I ett nytt brev fem dagar senare uppgav Angel att han aldrig använt mindre än 100 kronor om året till frimärken för sitt enskilda behov.

Framställningen om en poststation föranledde emellertid inte någon åtgärd. En lantbrevbäring tillgodosåg socknens behov av postservice, något som postmästare Robert Wallmo poängterade när han två år efter framställningen om en poststation hade anledning att svara på en remiss från postinspektionen i Göteborg. Han sade sig i ett brev den 25 februari 1895 ej kunna "annat än på det kraftigaste avstyrka bifall till inrättande av någon poststation vid Revesjöholm". Wallmo avslöjade också att Angel var kommissionslantmätare i Hallands län "och boende i Varberg, varför han endast tillfälligtvis vistas vid Revesjöholm".

Kronolänsman Rosengren i Svenljunga meddelade sina synpunkter på det nu mer än två år gamla postföringsärendet genom en sammanfattning till kronofogden i ett brev den 10 april 1895. Ärendet bestod av några huvudpunkter, nämligen förutom Emil Angels framställning om en poststation med ändring av de dittillsvarande postföringarna på linjerna Svenljunga-Revesjö-Holsljunga och Svenljunga-Redslared också en av Mjögäcks kommun gjord framställning om att inrätta karrpost från Svenljunga genom Revesjö, Holsljunga, Mjögäcks och Älvsereds socknar till Fridhemsbergs station vid Falkenbergs järnväg. Rosengren ansåg Angels förslag mindre lämpligt och framställningen obefogad.

Däremot såg han fördelar i ett alternativt förslag om postföring förbi Mjögäck till Älvsered men avstyrkte ändå detta och tillade att "den lämpligaste och även för statsverket billigaste postvägen synes mig vara gångpost å den omkring 2 mil långa vägen Mjögäck-Älvsered-Fridhemsberg, så mycket mera som utsikter finnas, att anläggandet av järnvägen kommer att inom de närmaste åren fortsättas till Älvsered". Kronofogden sände länsmannens uttalande med instämmande "till alla delar" vidare till postinspektionen i Göteborg. Sedan det mer än två år gamla ärendet redovisats till nästa instans, ansåg poststyrelsen vid föredragning den 26 april 1895 det inte böra till vidare åtgärd föranleda. Revesjö fick alltså inte någon poststation men med förlängningen av järnvägen

från Falkenberg kom ändå en poststation att hamna inom socknen, nämligen Axelfors den 2 april 1904. En viss ändring av lantbrevbäringen inom Revesjö hade gjorts dessförinnan genom utsträckning till Reaskäl. Med tre turer i veckan fullgjordes lantbrevbäring på den 17 kilometer långa linjen från den 28 november 1899 tisdagar, torsdagar och lördagar med början i Reaskäl kl 8, ankomst till Svenljunga kl 12.15, avgång därifrån kl 13.30 och ankomst till Reaskäl kl 17.45. Allt detta under förutsättning att lantbrevbäraren höll den fastställda tidtabellen. Linjen var "omvänd" som termen löd när lantbrevbäraren inte började sin tur vid postanstalten utan vid en i hemmets närhet belägen ort på linjen.

Järnvägspoststationen i Axelfors blev senare också en knutpunkt genom att den ursprungliga järnvägen Borås-Svenljunga efter omläggning med utgång från Hillared förlängdes till Axelfors och på så sätt förenades med Falkenbergs järnväg. Föreståndarna i Axelfors presenteras i häftet "Posten vid järnvägen Limmared-Holsljunga".

Limmared—Falkenberg.

(Från den 2 april 1904.)

8 ¹⁵	2 ¹⁵		Göteborg	1 ¹⁵	8 ¹¹
8 ¹⁵	2 ¹⁵		Alfvesta	1 ¹⁵	8 ¹¹
Pik. 372	Pik. 373				
Tåg 3.	Tåg 5.	Km.			
11 ²⁵	5 ²⁸	—	Limmared 111	10 ⁵²	4 ⁵⁰
11 ³⁸	5 ³⁹	5	Tranemo	10 ⁴¹	4 ⁴⁰
11 ⁵²	5 ⁵²	11	Uddebo	10 ²⁸	4 ²⁶
12 ¹	5 ⁵⁸	13	Strömsjörs	10 ²¹	4 ¹⁹
12 ²²	6 ¹⁷	22	Axelfors	10 ¹	3 ⁵⁹
12 ⁴⁶	6 ³⁶	30	Holtsljunga	9 ⁴⁵	3 ³⁹
1 ⁶	6 ⁵⁰	39	Öjverlida	9 ²⁸	3 ²²
1 ¹⁹	6 ⁵⁸	43	Mjöback	9 ¹⁷	3 ¹⁰
1 ⁴²	7 ¹⁶	51	Elfsered	8 ⁵⁷	2 ⁴⁹
1 ⁵⁸	7 ³⁰	57	Lia	8 ⁴¹	2 ³³
2 ¹⁷	7 ⁴⁴	63	Fridhemsberg	8 ²⁶	2 ¹⁸
2 ²⁹	7 ⁵¹	67	Ullared	8 ¹⁷	2 ⁷
2 ⁵⁶	8 ¹⁰	77	Köinge	7 ⁵⁴	1 ⁴³
3 ⁹	8 ¹⁸	81	Åtrafors	7 ⁴²	1 ³⁰
3 ²⁷	8 ³⁰	87	Vessigebro	7 ²⁵	1 ¹⁴
3 ⁵⁰	8 ⁴⁸	95	Vinberg	7 ⁵	12 ⁵³
4 ⁵	9 ⁰	102	Falkenberg 4	6 ⁵⁰	12 ³⁸
				Tåg 4.	Tåg 6.
				Pik. 373	Pik. 372
6 ¹⁰	7 ⁰		Göteborg	10 ²⁰	9 ⁴⁵
9 ¹⁵	5 ¹⁰		Helsingborg	11 ¹⁵	9 ²⁰

Detta är den tidtabell som tillämpades för tåg med post, när järnvägen byggts färdig mellan Falkenberg och Limmared.

Redslared

Vid den långa postlinjen mellan Jönköping och Göteborg inrättades i januari 1875 en poststation i Redslared. Den var väl i och för sig inte särskilt motiverad, men en bidragande orsak till att en ort med så pass liten trafik kunde få en egen poststation var det faktum att den blev utgångspunkt för postföringen till Roasjö, där en poststation inrättades samtidigt. För postföringen på den linjen anställdes hemmansägaren J M Lindgren i Roasjö Östergård, som bar posten för 46 öre per mil, en även för den tiden ovanligt låg ersättning. Exempel finns dock på postförare som haft betydligt sämre villkor. I boken "Kommunikation i Allbo" berättar jag t ex om en man som fick den extremt låga ersättningen av 25 öre per mil.

Till föreståndare för poststationen i Redslared antogs hemmansägaren C P Andersson med 75 kronor i årsarvode, ett belopp som han fick nöja sig med under hela poststationens existens. Med inrättande av lantbrevbäring drogs poststationen in den 31 mars 1879 och Andersson blev uppsagd i kontraktsenlig tid.

Det fanns åtskilliga entreprenörer för de olika delsträckorna av postlinjen mellan Jönköping och Göteborg. Postföringen på linjen var "enkel", d v s den fullgjordes med en tur i veckan i vardera riktningen. I västlig riktning passerade den Tostarp, där postföraren gjorde ett uppehåll på fem minuter för postutväxling med poststationen Tranemo, innan han nådde Svenljunga med en halvtimmes uppehåll på postkontoret. Därefter var Redslared nästa utväxlingsplats, också där med fem minuters uppehåll före fortsatt färd via Hunnaryds gästgivaregård till Örby poststation. Postföraren lämnade Hunnaryd vid midnatt mellan torsdag och fredag enligt då gällande tidtabell medan han i motsatt riktning passerade där klockan fem på tisdagsmorgonen och Redslared en dryg timme senare för att inträffa i Svenljunga med ett uppvaknande samhälle vid halvåttatiden. För postfolket i gemen var det dock inte stor skillnad på natt och dag; man måste vara beredd att tjänstgöra på obekvämtid.

Den korta existensperioden för poststationen i Redslared har medverkat till att brev och frimärken stämplade där är sällsynta. Hängivna hembygdssamlare får ibland betala högt uppdrivna priser för att kunna komplettera sina album. Tyvärr har allt flera förfalskningar tillverkats av hänsynslösa personer och man måste vara försiktig vid förvärv. Illustrationen här är äkta, dels ett frimärke ur Postmusei samlingar och dels en förminskad kopia av en s k löpsedel med bevis om delgivning till poststationerna utmed linjen mellan Jönköping och Göteborg. Som synes har poststationsföreståndarna varit olika noggranna med att ge tydliga stämpelavtryck, och detta under en period då påminnelser ofta avläts om vikten av att stämpla tydligt.

		Jönköping—Göteborg:					
		(Från juli månads början 1875.)					
Th.	9,0 f. m.	Jönköpings postkontor.....	T.	8,35	—	e. m.	
		Häremellan befordras posten i förening med den å linjen Jönköping—Halmstad gående postdiligens.					
Th.	2,50 3,0 e. m.	Mohärads poststation.....	T.	2,0	2,45	e. m.	
		(Unnaryds gästgifvaregård).					
Th.	4,45 4,50 e. m.	Gölingstorps poststation.....	T.	12,10	12,15	e. m.	
Th.	6,50 6,55 e. m.	Tranemo poststation.....	T.	10,5	10,10	f. m.	
		(Tostarps gästgifvaregård).					
Th.	8,55 9,25 e. m.	Svenljunga postexpedition.....	T.	7,35	8,5	f. m.	
Th.	10,10 10,45 e. m.	Redslareds poststation.....	T.	6,15	6,20	f. m.	
Th.	12,0 12,0 natt.	Unnaryds gästgifvaregård.....	T.	5,0	5,0	f. m.	
F.	1,15 1,50 f. m.	Örby poststation.....	T.	3,10	3,15	f. m.	
F.	2,35 3,5 f. m.	Skene postexpedition.....	T.	1,55	2,25	f. m.	
F.	4,20 4,20 f. m.	Bonareds gästgifvaregård.....	T.	12,40	12,40	f. m.	
F.	4,50 4,55 f. m.	Hyssna poststation.....	T.	12,5	12,10	f. m.	
F.	6,25 6,30 f. m.	Hellingsjö poststation.....	M.	10,30	10,35	e. m.	
F.	9,0 9,5 f. m.	Landvetters poststation.....	M.	7,55	8,0	e. m.	
F.	11,0 f. m.	Göteborgs postkontor.....	M.	—	6,0	e. m.	
		18,0					

Ovan tidtabellen för den genomgående postlinjen mellan Jönköping och Göteborg, härintill en bild av ett frimärke ur Postmusei samlingar och på nästa sida en förminskad kopia av en s k löpsedel för delgivning med föreståndarna för poststationerna vid postlinjen.

MEDDELANDE

Från GÖTEBORGS POSTKONTOR

den 10 juni 1878.

Poststationerna i Landvetter, Hyssna, Skene, Örby, Redslared, Svenljunga, Tranemo, Gölingstorps och Halmstad.

Äro det till poststationerna i nämnda orter skickade, som ibi sedan skifvit till infund, till de nämnda orter skifvit post. Poststationerna till nämnda orter, som sin skifvit, till infund, som att detta meddelande skifvit den 11 juni, skifvit det till nämnda orter skifvit post.

Örsås

Inte heller Örsås socken fick någon egen poststation när kronobrevbäringen upphörde i Västergötland. Liksom i de övriga annexsocknarna var avståndet till postkontoret i Svenljunga ringa. Den stora tillökning i poststationsbeståndet som följde i järnvägens spår, så att säga, gjorde emellertid att en poststation ändå kom att hamna inom socknen, nämligen Strömsfors den 2 april 1904. Ett litet antal järnvägsanställda hann under årens lopp ansvara för postarbetet i järnvägsstationen fram till och med oktober 1959 i järnvägens regi och därefter på grund av direkt avtal med postverket.

Med januari månads utgång 1976 var sagan all för poststationen i Strömsfors och alla hushåll inom området betjänades därefter med lantbrevbäring från Svenljunga. Föreståndarna för poststationen i Strömsfors nämns i häftet "Posten vid järnvägen Limmared-Holsljunga", ävensom kronolänsmannens försök 1876 att få en för Örsås och Revesjö socknar gemensam poststation vid Axelfors bruk.

Ullasjö

Något behov av en egen poststation i Ullasjö annexsocknen i Svenljunga pastorat torde knappast ha funnits och invånarna var sedan 1830 vana vid att uträtta sina postärenden vid postkontoret i Svenljunga. De höll inte ens någon gemensam lösväska utan var och en fick själv eller genom bud besöka postkontoret. Detsamma gällde för övrigt även för de andra tre annexsocknarna, något som man finner vid studium av 1872 års postortlexikon. Genom reformen 1879 kunde många av sockenborna runt om centralorten glädja sig åt service genom lantbrevbärare. Det är också möjligt att några av dem som bodde längst ut i nordväst anlidade poststationen i Ringestena, sedan den inrättats den 1 november 1898, åtskilliga år efter att järnvägen från Borås öppnats för allmän trafik.

			161, II.
			Svenljunga—Ullasjö—Svenljunga.
			(Från den 3 oktober 1900.)
O. L.	—	1,15	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="margin-right: 5px;">{</div> <div style="margin-right: 5px;">1,7</div> <div> <i>Svenljunga</i> postkontor Horsakulla Ullasjö skolhus Holmen..... Brostorp..... Amundtorp..... <i>Svenljunga</i> postkontor </div> </div>
O. L.	5,45	—	

Lantbrevbäraren på "ringlinjen" till Ullasjö tillämpade vid sekelskiftet denna tidtabell med två turer i veckan.

Svenljunga

På grund av ett kungligt brev den 27 mars 1830 kunde överpostdirektörsämbetet föranstalta om att ett postkontor öppnades i Svenljunga den 1 oktober 1830. Det dittills ganska glesa postnätet blev genom regeringsbeslutet för övrigt bättre utbyggt och på sina håll gjordes postföringen dubbel, d v s den fullgjordes med två turer i veckan. En viss övervakning över att posten befordrades snabbt följde efter befallning från regeringen om tillsyn över att postförarna inte gjorde avvikelser från allmänna landsvägen när de skulle lämna eller ta emot lösväskor. Det var väskinnehavarnas skyldighet att möta upp vid vägen men det hade varit och var väl fortfarande så och så med efterlevnaden, vilket i sin tur kunde leda till försening av posten på viktiga genomgående leder.

Den nya postled som tillskapades genom 1830 års beslut för posten till bl a Svenljunga gick från Borås till Varberg. Det var fråga om enkel post, d v s en tur i veckan. Från Norra Unnaryd vid den 200-åriga gamla huvudlinjen Stockholm-Jönköping-Halmstad inrättades också en enkel postgång via Gölingstorp, Svenljunga och Skene till Göteborg. Svenljunga blev således redan från postkontorets tillkomst skärningspunkt för två större postlinjer.

Till postmästare utsågs Erik Gustaf Björk, som avled redan efter sex år, bara 48 år gammal. Ännu kortare blev tiden i Svenljunga för efterföljaren, den 26-åriga Ernst Hampus Westerling, utnämnd i juli 1836 och död i januari 1837. Efter honom tjänstgjorde följande personer som postchefer i Svenljunga: Otto Wilhelm Granström (1837-1850), Adolf Fredrik Silfverhielm (1850-1860), Johan Floridan Eiserman (1860-1874), Frans Nicolaus Wigandt (1875-1879), Christian Robert Wallmo (1879-1898), Klas Teodor Johan Florell (1899-1903), Johan Peter Osmin Erlandsson (1903-1914), Carl Lorens Alme (1915-1918), Per

Knut Andreas Åkerhielm (1918-1926), Berta Magdalena Landgren (1922 och 1926-1940), Agnes Maja Karolina Tornée (1940-1944), Hanna Matilda Törngren (1944-1951), Sven Johan Holmblad (1951-1953), Karl Johan William Thulin (1953-1962), Nore Ljungcrantz (1962-1979), Olle Svedberg (1980-1986), Mona-Lisa Knutsson (1987-1988) samt efter en tids vakans Claes-Ola Claesson från och med 1990.

När postmästare Sven Holmblad flyttade till Borgholm 1953, organiserades postkontoret den 1 maj 1953 om till en sk postexpedition, vars chef fick titeln "stationsmästare". Det dittillsvarande förvaltningsområdet upphörde i samband därmed och underlydande poststationer tillfördes andra, större enheter. Genom ändrad terminologi 1976 finns det åter ett postkontor i Svenljunga. Postkontor har nämligen blivit den gemensamma beteckningen för de fasta postanstalterna, oavsett storleksgraden. Det är en beteckning som kanske alltid funnits i folkmun och differentieringen i postkontor, postexpedition, poststation, postställe och postombud med diverse tilläggsbeteckningar kan närmast betraktas som en förmodad nödvändighet för internt bruk.

Den 1 mars 1971 tillfördes siffran 1 efter namnet för postkontoret i Svenljunga, då man i strävan att minska antalet adressenheter ändrade namnet på poststationen i Sexdrega till Svenljunga 2 och den i Hillared till Svenljunga 3. Samtidigt genomfördes en omorganisation av postdistributionen.

Egentligen var namnändringarna en helt onödig åtgärd mot bakgrunden att postnummersystemet fungerar så bra i vårt land. Omorganisationen hade kunnat genomföras utan att man samtidigt ändrade namnen på poststationerna i Sexdrega och Hillared. Genom ändrad policy har man från och med 1989 börjat återinföra tidigare postnamn, allt under vissa förutsättningar. Ett av pionjärfallen var Ekenäs-sjön, vilket redovisas i boken "Posten i Njudung".

Namnfrågan torde ha varit en obetydlig del av de problem som postchefer i Svenljunga genom tiderna haft att ägna sig åt. I mina småskrifter om posten i Kinds härads olika delar framtonar särskilt de postmästare som verkade under 1800-talets sista decennier. Det är på sätt och vis naturligt; det var under den perioden som grunden lades

till vår tids moderna postverk. I viss utsträckning framträder "1800-talets män" även i den följande skildringen som speglar några episoder som utspelat sig i förvaltningen av Svenljunga postområde.

Circulaire

till samtliga PostContoren i Riket.

Till följd af Kongl. Maj:ts Nådiga förordnande hafva 2:ne PostContor i Elfsborgs Län, det ena under namn af Sollebrun, vid stora vägen emellan Skara och Götheborg, och det andra, Svenljunga kalladt, vid Sydöstra vägen emellan Borås och Warberg, blifvit inrättade, och komma med instundande October månads början att öppnas; skolande Porto-afgiften för alla från PostContor till de omförmälta nya PostContoren afgående Bref erläggas med sk. r:st. till Sollebrun och med sk. r:st. till Svenljunga; hvilket till efterrättelse meddelas. Stockholm den 26 Augusti 1830.

M. STACKELBERG.

L. S.

A. W. Grundelstjerna.

Det fanns omkring 110 postkontor i Sverige när Svenljunga fick sitt postkontor den 1 oktober 1830. I överpostdirektörsämbetets cirkulär tillfördes för hand namnet på det postkontor till vilket cirkuläret skickades jämte uppgift om portot därifrån till det eller de nyöppnade postkontoren. Det här avbildade exemplaret har inte sänts till något postkontor; därför är uppgifterna inte ifyllda.

På hösten 1860 hade Johan Floridan Eiserman utnämnts till postmästare i Svenljunga efter fem års erfarenhet av postchefstjänsten i Karlskoga. Poststationer på landsbygden var en nyhet under hans första tid i Svenljunga efter regeringsbeslutet 1860 som bemyndigade poststyrelsen att inrätta sådana. Eiserman tycks emellertid inte ha gjort några ansträngningar att nappa på ett förslag 1861 av kronofogden i Kind om att inrätta en poststation i länsmannens tillfälliga bostad Ellebäckstorp i Frölunda socken. Mer än tio år senare fick han ändå uppleva att en poststation öppnades med 1872 års ingång vid Frölunda Stom, där väveriidkaren P J Hansson blev föreståndare. Eiserman hade flera år tidigare visat sig tämligen passiv i ett ärende som avsåg tillkomsten av en ny postlinje från Svenljunga till Traryd i södra Sunnerbo. På grund därav blev resultatet inte riktigt vad Västbo härads riksdagsfullmäktige C J Kjellman hade väntat sig, när han gjorde sin framställning till poststyrelsen den 22 januari 1866. Om denna berättas på sid 17 i boken "Posthistoria från Ljungby kommun".

Postmästare Eisermans uttalande i remissärendet bidrog till att den tänkta linjen blev rumphuggen, som man säger. Han underrättade nämligen kronofogde Rosengren den 25 februari 1866, att han ansåg den föreslagna nya postgången helt och hållet obehövlig för Älvsborgs län och tillade: "Från detta postkontor är högst obetydlig korrespondens på de uppgivna orterna". Kronofogden ansåg för egen del att tillgängliga resurser skulle användas för ökade förbindelser mellan Svenljunga och Värnamo. Dennes yttrande och lösningen efter landskansliets kompromissförslag redovisas på sid 45-46 i boken "Kommunikation i Västbo".

Postmästare Eisermans ljumma inställning till den föreslagna direktlinjen söderut torde ha gjort åtskilliga personer i Svenljangas omland besvikna. Åtta skrivkunniga företrädare för Håcksvik med kommunalstämmans ordförande Märten Larsson i Påvarp som förmedlare fick således se sina förhoppningar gå upp i rök, förhoppningar som de hyst alltsedan de skrev under sitt utlåtande den 1 december 1863. Det hade följande text:

"Som kronolänsman Herr Essén i Haghult uppmanat Håcksviks

sockens kommunalordförande om kommunalstämmas hållande angående en postgångs inrättande emellan Svenljunga och Ljungby i Småland: Och på stämman här ansågo största delen av missförstådd föredragning att det kunde komma kommunen till betungande och stämman utföll här till sakens avslående.

I anledning härav vilja undertecknade av Håcksviks kommuns ledamöter denna skrift till vederbörande insända för att icke bliva förbisedda om sakens nyttiga framgång, och äska om fullbordan i saken genom att brevlåda bliver inrättad vid Håcksviks kyrka till stor båtnad för vår kommun med flera angränsande socknar."

Eisermans inställning bidrog till att Håcksviks socken liksom de flesta andra i Kind fick vänta ytterligare elva år innan de fick bekväm möjlighet att skicka post.

Postkontoret i Svenljunga var vakant efter Eisermans utnämning den 13 november 1874 till postmästare i Karlskrona. Hans efterträdare utnämndes först efter fyra månader och vikarier fick uppehålla tjänsten under det händelserika skede då ansvaret för kronobrevbäringen fick börja vila på postverket (i Älvsborgs län från och med 1875). Som nyutnämnd postmästare kunde Frans Nicolaus Wiggandt konstatera att hans postområde inte bara omfattade de äldre poststationerna Frölunda och Gölingstorp utan även 1875 års nykomlingar, Tranemo, Klev, Sjötofta, Roasjö. Redslared, Mjübäck, Älvsered och Öxabäck. Det fastställda förvaltningsområdet för Svenljunga postkontor sträckte sig således även ett litet stycke in i Marks härad genom att Öxabäck tillfördes.

Poststyrelsen begärde i september 1875 uppgift från postmästarna om rörelsen vid de underlydande poststationerna för att kunna bedöma deras lönsamhet. På sina håll blev det redan då fråga om indragningar. Utöver det fåtal poststationer som upphört bara några månader eller något år efter tillkomsten försvann ytterligare några som ett resultat av direktiven i september 1875. Postmästare Wiggandt redovisade sina siffror i ett brev den 6 mars 1876, vilka var ganska nedslående för några. Sålunda hade poststationen i Sjötofta bara sålt frimärken för 74 kronor under år 1875 och poststationen i Roasjö för 49 kronor. Dåligt ställt var det också för poststationen i Redslared

med en frimärksförsäljning på 56 kronor, för Mjöbäck med 86 kronor, Älvsered med 52 kronor och Öxabäck med 55 kronor.

Beloppen understeg till och med poststationsföreståndarnas årslöner och det var egentligen bäddat för indragning i stor skala. Av olika skäl fick poststationerna emellertid vara kvar tills vidare. Det innebar för flertalet att de åter prövades när lantbrevbäring skulle introduceras. I det berörda området ägde den omorganisationen inte rum förrän med mars månads utgång 1879. Wigandt hann uppleva detta innan han den 11 december 1879 utnämndes till postmästare i Laholm. Han fick således se följande poststationer ersatta med lantbrevbäring i april 1879: Sjötofta, Roasjö, Redslared, Mjöbäck, Älvsered och Öxabäck. Alla utom den i Redslared blev emellertid återinrättade av olika anledningar, även om det skulle dröja till efter sekelskiftet för någon av dem.

Wigandt fick en gång yttra sig i ett ärende som avsåg inrättande av diligenspost mellan Borås och Svenljunga. Ett stort antal förespråkare för näringslivet i södra Kind skrev under ett brev till poststyrelsen, daterat i september 1876, i vilket de påpekade att det bara var postföring en gång i veckan på linjen mellan Borås och Svenljunga. De framhöll bland annat att paketposten "på Svenljunga numera så tilltagit i omfång, att understundom tvenne hästar måste begagnas för postens fortskaffande och varvid oftast inträffar, att paketerna i anseende till åkdonens otjänliga beskaffenhet för dylik befordran, ankomma till Svenljunga postexpedition i söndrigt skick."

För att råda bot på detta ville man öka postföringen till två turer i veckan och ersätta postskjutsen med en diligens, detta med följande motivering:

"Utom det att vi är fullt övertygade det passagerare skulle varje gång åtfölja diligensen i anseende till den livliga samfärdsel som råder emellan Svenljunga och Borås, synnerligast torgdagar i Borås, kunde genom bifall till denna vår ansökan, ej mindre nuvarande posten emellan Borås och Svenljunga än postbefordringen en gång i veckan emellan Ulricehamn och Sexdrega samt emellan Ulricehamn och Svenljunga utan minsta olägenhet indragas."

Wigandt menade i sin kommentar till poststyrelsen, daterad den 13 januari 1877, att den föreslagna ändringen kunde tillföra postbefordringen en hel del gods, som dittills fraktats av formän. Han utvecklade också vilka praktiska följder det skulle bli om förslaget genomfördes men poststyrelsen påtecknade efter några dagar ärendet att det inte borde föranleda till vidare åtgärd.

Wigandt hade inte lyckats få någon lämpligt belägen lokal för sitt postkontor och postkunder klagade på att behöva bege sig långt från byns centrum bara för att skicka vanliga brev. Efter hänvändelse till poststyrelsen den 2 februari 1876 fick Wigandt därför tillstånd att sätta upp en brevlåda i byn, dock "under villkor att för tömningen icke uppkom någon kostnad för postverket". När efterträdaren Christian Robert Wallmo hyrt lokal för posten i centrum alldeles intill kyrkan, fann han att det sällan fanns någon post att hämta i den närbelägna brevlådan, som han vittjade varje dag efter att postkontoret stängts. Tomheten i brevlådan, om jag så får säga, berodde ju på att korrespondenterna föredrog att lämna sina brev vid postkontoret. Men det var först efter poststyrelsens medgivande den 27 maj 1880, som Wallmo kunde plocka ner den obehövlige brevlådan.

Wallmos tjänstetid i Svenljunga varade nära två decennier och han dog på sin post, blott 51 år gammal, några dagar före julen 1898. Huvudsakligen spårar man hans arbete i skriftväxling rörande lantbrevbärings- och postföringsfrågor. Åt ett sådant skall här ges litet utrymme. Den förbindelse med Värnamo som postmästare Eiserman hade åstundat på sin tid, förverkligades så småningom genom en karrpost på delsträckan Svenljunga-Gislaved. Postmästare Albrecht Ludvig Almgren i Gislaved (1887-1893) fann den emellertid "alldeles obehövlig" och föreslog i ett brev till poststyrelsen den 24 april 1893, att den skulle dras in. Under remissbehandlingen ansåg emellertid poststationsföreståndaren i Mossebo att linjen var viktig för de mellanliggande stationerna och Leonard Köhler vid Tranemo poststation tillät sig att "på det livligaste protestera mot indragningen i fråga". Han kom samtidigt med ett förslag om ändring av lantbrevbäringssturererna Tranemo-Ambjörnarp och Svenljunga-Ambjörnarp. I sitt remissvar instämde

Wallmo till viss del i Köhlers propåer, vilka skulle kräva för mycket utrymme att redovisa här. Intressant är att Wallmo hävdade att korrespondenterna "hava fördel av att lantbrevbäringen utgår från en fullständig postanstalt". En sådan var just Svenljunga, medan de underlydande poststationerna på grund av de begränsade befogenheterna dåför tiden inte kunde betraktas som "fullständiga". Efter vidare utredning och uttalande av kronolänsmannen uppgav tf postinspektör Adolf Malmgren i Göteborg i ett brev till poststyrelsen den 29 mars 1894 att postmästare Almgrens förslag inte förtjänade avseende och i poststyrelsen försågs ärendet med påteckningen att det inte ansågs påkalla vidare åtgärd.

Som en följd av det då aktualiserade postföringsärendet fick Wallmo ändå engagera sig i en fråga som också gällde postgången i nordöstra delen av hans förvaltningsområde. I Göteborg hade nu Otto Schütz efterträtt Adolf Malmgren som tf postinspektör och efter förnyad undersökning av postföringen i det berörda området begärt poststyrelsens tillstånd att säga upp vissa postföringskontrakt. Anledningen var att postföringskostnaderna Svenljunga-Gislaved och Mohärad-Svenljunga var 1337 kronor om året men genom omläggning skulle kunna minskas med cirka 1000 kronor. Till detta resultat hade Otto Schütz kommit "dels genom tjänsteresor i orten och samtal med vederbörande postmästare och poststationsföreståndare, dels genom infortrade yttranden, dels ock genom infortrade anbud". Inte bara kostnadsminskningen vägde tungt i sammanhanget utan också att den tänkta omregleringen skulle medföra att postgången blev "för de resp poststationerna fördelaktigare och dirigeringen enklare".

Bland de kontrakt som fick uppsägas kan nämnas ett med Carl Andersson i Moga om postföring med häst och vagn två gånger i veckan från Svenljunga till Tranemo, ett med W. Modin i Hjerpesbo om postföring med häst och vagn en gång i veckan mellan Svenljunga och Grönhult via Tranemo, ett med Josef Andersson i Stugered om postföring med häst och vagn en gång i veckan mellan Svenljunga och Gölingstorp via Tranemo och ett med Josef Olsson i Gölingstorp om postföring med häst och vagn en gång i veckan mellan Mohärad och Tranemo över Gölingstorp. Ytterligare några

kontrakt, som dock inte vilade på Wallmos förvaltning, blev uppsagda i sammanhanget.

Efter en fullständig redovisning av Otto Schütz beslöt poststyrelsen i april 1895 bland annat att godkänna tre ersättande kontrakt i stället för den tidigare komplicerade floran av smärre kontrakt samt att poststationen i Gölingstorp skulle förläggas under postmästaren i Ulricehamn i stället för under postmästaren i Svenljunga. Nya entreprenörer blev Johan Andersson i Agnebo för postföring två gånger i veckan fram och åter mellan Svenljunga och Mossebo över Tranemo, samt Claes Larsson från Byn i Tranemo för postföring en gång i veckan fram och åter mellan Svenljunga och Tranemo. Josef Olsson i Gölingstorp fick i stället för det uppsagda kontraktet ett nytt sådant, som avsåg postföring tre gånger i veckan fram och åter mellan Ulricehamn och Gölingstorp. I detta kontrakt fanns en klausul om att Josef Olsson "förbundit sig att med gående bud fortskaffa post från Gölingstorps poststation till Ljungsarps och Nittorps kyrkor en gång i veckan".

Otto Schütz kunde nu visa att ändringen vid den definitiva justeringen medfört en årlig besparing för postverket på 1040 kronor, "varjämte den för närvarande å postlinjen Svenljunga-Gislaved tjänstgörande postvaksbetjänt blir för annan tjänstgöring disponibel". Han anförde också:

"Förutom den besparing som förslaget medför erhålla poststationerna i Tranemo, Mossebo och Gölingstorp väsentligt förbättrad postgång och dirigeringen av post till dessa poststationer blir synnerligen enkel".

Ytterligare ett exempel på ärenden som postmästare Wallmo blev engagerad i, skall lämnas här. Postdistributionen inom socknarna närmast smålandsgränsen i söder var föremål för ändringar i olika sammanhang, som jag berört tidigare i samband med uppgifter om postföringen till Gislaved. En lantbrevbärare svarade för den lokala distributionen två gånger i veckan på en linje mellan poststationerna i Tranemo och Sjötofta från juli 1893 utöver den postlinje som fanns mellan Svenljunga och Ambjörnarp. På den sistnämnda linjen hade lantbrevbäraren fasta besöksställen i Åstarp, Risakvarn, Kullen och

Breahult. Postutväxling förekom dessutom med lantbrevbäraren, om folk mötte upp och passade honom längs färdvägen. Magnus Eriksson i Sågebacken hade kontrakt om denna lantbrevbärning med kr 1:25 i ersättning per tur. När han i samband med planerad övergång från en till två turer i veckan begärde högre ersättning, fick han konkurrens genom att arbetet utlystes ledigt, men han skulle få behålla sin linje om han sänkte sina anspråk till samma nivå som konkurrenten, kr 1:50 per tur. Det var 25 öre mera än han hade dittills, men 20 öre mindre än han önskat.

I detta sammanhang kom man emellertid på en annan lösning av postnätets sammansättning. Efter en omfattande utredning föreslog postinspektör Otto Schütz i ett brev till poststyrelsen den 17 juni 1895, att lantbrevbärningen Tranemo-Ambjörnarp-Sjötofta samt Svenljunga-Ambjörnarp skulle dras in. I stället skulle man anordna gångpost med två turer i veckan fram och åter på en linje Sjötofta-Ambjörnarp-Risakvarn. Som skäl för detta anfördes att landsvägen mellan Svenljunga och Tranemo var gemensam med landsvägen mellan Svenljunga och Ambjörnarp på delsträckan mellan Svenljunga och Risakvarn samt att posten mellan Svenljunga och Tranemo skulle börja sändas med häst och vagn tre gånger i veckan fram och åter. Då kunde den dittillsvarande gångposten befordras med den åkande posten på delsträckan till Risakvarn under förutsättning att det fanns någon i Risakvarn som vårdade posten under den tid som förflöt mellan gångpostförarens ankomst och den tidpunkt då den åkande posten passerade.

Följden blev att två lantbrevbärare sades upp. Den ena var A J Eliasson i Sjötofta, men han hade turen att få ett annat kontrakt som framgår av det följande. Han miste det kontrakt han hade om två turer i veckan fram och åter på linjen Tranemo-Sjötofta. Den andre lantbrevbäraren var Magnus Eriksson i Sågebacken. Han förlorade sitt kontrakt om en tur i veckan på linjen mellan Svenljunga och Ambjörnarp i stället för att få den planerade högre ersättningen och två veckoturer.

Som postvårdare anställdes handlanden Salomon Johansson Winblad i Strömsberg med 20 kronor i årsersättning. Med A J Eliasson i Sjötofta tecknades ett nytt kontrakt om gångpostförelse tre gånger i veckan fram och åter från

Risakvarn till Sjötofta över Ambjörnarp med kr 1:50 i ersättning per tur.

Förgäves har jag sökt efter en tidningsnotis som speglar den avtackning av lantbrevbärare Magnus Eriksson som han kunde ha väntat sig. Kanske blev han ändå uppvaktad i någon form på sin sista tur av postkunderna. Det är sparsamt med ortsmiddelares uppgifter om sådana händelser på den tiden. Den äldsta jag har funnit är en avtackning just vid sekelskiftet av en lantbrevbärare på Öland. Om den berättar jag i boken HUMLEGUBBAR på sid 99-103.

Jag har ägnat utrymme åt dessa ärenden som exempel på hur man med gott resultat kunde rensa upp i ett under lång tid sammanlappat nät av komplicerade små postförelselinjer. Andra sekelgamla ärenden skulle också förtjäna att belysas. Postmästarna i Svenljunga liksom på andra håll ägnade mycket av sin arbetstid åt detaljer för att bygga upp en fungerande postservice.

Järnvägen Hillared-Axelfors

Genom tillkomsten av järnvägen Borås-Svenljunga fick postkontoret möjlighet att använda ett modernare transportmedel från den 1 november 1885 och kontrakten med entreprenören på landsvägslinjen Borås-Svenljunga sades upp. Poststationerna i järnvägens närhet skildras i häftet "Om posten i Sexdrega pastorat". När Borås-Alvesta Järnväg år 1899 övertog den ursprungliga järnvägen till Svenljunga, blev dess sträckning ändrad i anslutning till att järnvägen till Alvesta togs i bruk. Hillared blev knutpunkt och därifrån sträckte sig järnvägen till Svenljunga med förlängning till Axelfors, som därigenom också blev en knutpunkt genom sitt läge vid Falkenberg's järnväg.